

видів мотивації: перспективної та процесуальної [1]. Перша з них, "мотиви діяльності", пов'язана з усвідомленням віддалених цілей навчання, потреби в ІМ для майбутньої роботи; друга, "мотиви дій", забезпечується привабливістю самих дій з оволодіння мовою, яка вивчається, та пов'язаних із спілкуванням нею. Слід пам'ятати про важливість визначення студентами своїх потреб, формулювання ними своїх цілей для орієнтації їх подальшої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонтьев Д.А. Цель в структуре регуляции деятельности. // Современная психология мышления: смысл в познании. Тезисы докладов научной конференции, посвящённой 75-летию со дня рождения выдающегося отечественного психолога О.К. Тихомирова ; МГУ им. М.В Ломоносова, 17-18 октября 2008 г. – М., 2008. – С. 66-68.

2. Swain, M. Communicative competence: some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development / in S.M. Gass and E. Varonis (eds.). Input in Second Language Acquisition / M. Swain. – Rowley, MA: Newbury House, 1985. – 302 p.

3. Tsui, A. Reticence and anxiety in second language learning / in K.M. Bailey and D. Nunan (eds.). Voices from the Language Classroom / A. Tsui. –Cambridge : Cambridge University Press, 1996.

4. Zhang, X. Dealing with learner reticence in the speaking class / X. Zhang, K. Head // ELT Journal. – 2010. – Vol. 64/1January. – Oxford : OUP, 2009. – P. 1-9.

УДК 37.034:613.88(477)

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИКИ: АСПЕКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Шатирко Л.О., Кашинцева О.Ю.

Стаття присвячена питанням практичного використання психологічного інструментарію в аспекті особливостей правової природи психологічних та психотерапевтичних методик як об'єктів права інтелектуальної власності. В статті також аналізуються особливості правового статусу авторів вказаних об'єктів через призму законодавства в сфері інтелектуальної власності і медичного права.

Ключові слова: *психодіагностика, психологічні та психотерапевтичні методики, інтелектуальна власність, авторське право.*

Статья посвящена вопросам практического использования психологического инструментария в аспекте особенностей правовой при-

роды психологических и психотерапевтических методик как объектов права интеллектуальной собственности. В статье также анализируются особенности правового статуса авторов указанных объектов сквозь призму как законодательства в сфере интеллектуальной собственности, так и медицинского законодательства.

Ключевые слова: *психодиагностика, психологические и психотерапевтические методики, интеллектуальная собственность, авторское право.*

The author analyses the specific legal nature of psychological and psychotherapeutic techniques as the Intellectual Property objects and specific capability of the authors of such techniques from the point of the Intellectual Property Law and Medical Law.

Keywords: *psychodiagnostics, Psychological and psyhoterapevtycheskye methods An intelligent property, avtorskoe right.*

Досить тривалий час психологічною спільнотою констатується криза в галузі використання психологічного інструментарію, яка проявляється в ряді негативних тенденцій, таких як переклад та адаптація зарубіжних методик без відома власників прав на цей продукт, відверта крадіжка технологій, публікація й безконтрольне розповсюдження непрофесійними виданнями психологічного інструментарію з ключами. Причини кризи безпосередньо пов'язані з системою соціальних, політичних, юридичних проблем, характерних для пострадянської психології. Ситуація усвідомлюється психологічним товариством, знаходить активне відображення в вітчизняних та російських наукових публікаціях провідних спеціалістів цієї галузі – Бурлачука Л.Ф., Батуріна М.О., Шмельова О.Г [1, 2, 4]. Дослідники звертають увагу на необхідність легалізації ситуації використання психологічних методик через формування некомерційної регуляції процесу зусиллями психологічних товариств, на що вказує Бурлачук Л.Ф. [2], формулюючи основні завдання вітчизняної психологічної спільноти, спрямовані на виправлення ситуації в Україні, підкреслюючи, що Російське Психологічне Товариство вже взяло на себе функції такого регулятора, здійснюючи сертифікацію методик, видавши ряд постанов спрямованих на регуляцію процесу їх використання. Разом із тим, надзвичайно важливим моментом забезпечення дієвості регламентуючих постанов Товариства психологів є юридичні інструменти, які б могли зменшити неконтрольоване використання психологічних методик в нашій країні. Психологічні методики – складний продукт, якісна розробка якого вимагає багато часу, інтелектуальних зусиль та матеріальних витрат, а відсутність законодавства про охорону прав інтелектуальної власності приводить до неконтрольованого й некваліфікованого використання інструментарію, необережного практичного застосування методик, до

дискредитації психологічної науки і дискредитації праці психолога-професіонала.

У цій статті основну увагу сконцентровано на проблемах правового забезпечення процесу використання психологічних методик та створення нового психологічного інструментарію. Міжнародно-правові стандарти дотримання прав людини та охорони інтелектуальної власності накладають на українського законодавця обов'язок розробки низки нормативно-правових актів, які б належно гармонізували права автора відповідних розробок у сфері психології та психіатрії і права пацієнта. Про необхідність дотримання стандартів охорони авторських прав неодноразово зверталася увага Американською асоціацією психіатрів, Всесвітньою психіатричною асоціацією, Асоціацією психіатрів України, Українською асоціацією лікарів-психологів.

В Україні сьогодні психологія і психіатрія є галузями, в яких дотримання авторських прав не відповідає сучасним міжнародно-правовим стандартам. Не буде перебільшенням визнати стан справ щодо дотримання авторського права в психологічній галузі критичним та несправедливим. Палко обстоюючи права науковців, літераторів, виконавців, ми забуваємо, що високопрофесійний психолог і психіатр уособлює в собі науковця-автора і науковця-виконавця водночас. Почнімо з того, що психолог (автор методики), психіатр (автор відповідної терапевтичної методики) значно менше захищені у порівнянні із стоматологами, ортопедями, хірургами, які вже давно озброїлися таким інструментарієм захисту своїх прав інтелектуальної власності, як винахід, корисна модель, промисловий зразок. Серед осіб, які отримали звання "Заслужений винахідник України", медики складають чималий відсоток. Натомість, ситуація із їхніми колегами, що працюють зі значно тоншою матерією – психікою людини – є протилежною.

Значною мірою проблема зумовлена необізнаністю національної психологічної та психіатричної наукових спільнот із міжнародними стандартами захисту своїх прав інструментами права інтелектуальної власності через механізми авторського права та суміжних прав. Частково проблеми ефективності механізмів авторського права щодо охорони результатів інтелектуальної діяльності в сфері психології та психіатрії були проаналізовані і викладені у роботі Н.А. Батурина, А.В. Минбалєва "Проблеми охорони авторських прав на психологічні продукти" [1]. У юриспруденції ця робота є чи не єдиною у зазначеній сфері на пострадянському просторі. Вченими слушно розставлені основні проблемні акценти, проте у вказаній роботі розглядаються лише діагностичні психологічні методики, які не мають інвазійного характеру щодо людської психіки. Так, у роботі зазначається, що наразі особливо актуальною є

проблема захисту авторських прав у сфері психодіагностики, оскільки майже у всіх галузях психологічної практики, що використовують психодіагностичні методики, відбувається масове порушення прав інтелектуальної власності. Найбільш поширеними порушеннями авторських прав у сфері психодіагностики є неправомірне видання складених творів (збірників тестів, діагностичних методик тощо) і похідних творів (публікації незаконно виконаних перекладів і адаптацій зарубіжних тестів, "вільне" поводження з вітчизняними тестами), розповсюдження контрафактних психологічних та психотерапевтичних методик, неправомірне поширення психодіагностичних методик через Інтернет і доведення їх до загального відома через інші інформаційно-телекомунікаційні мережі, сканування і розмноження тестів на паперових та електронних носіях, розголошення професійної таємниці.

До ключових проблем сучасної психології та психіатрії належить захист прав на такі результати інтелектуальної діяльності, як: наукові роботи, терапевтичні методики, результати наукових досліджень, інструменти вимірювання та оцінки, процедури та зміст впливу (інтервенції), програми активних методів навчання (тренінги). Проте правова охорона та застосування психологічних та психотерапевтичних методик, метою яких є вплив на біологічну цілісність людини, мають суттєві відмінності у порівнянні зі суто психодіагностичними.

Вітчизняне законодавство тлумачить психологічний вплив як вживання спрямованих дій на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного преформування або сугестії для формування певної системи уявлень, дій та відношень, які суб'єктивно сприймаються особою як особисто приналежні. Психотерапевтичний вплив є застосування методів, спрямованих на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного преформування або сугестії для лікування, реабілітації і профілактики розладів здоров'я особи [2]. Усвідомлюючи значення відмінностей між діагностичними психологічними/психіатричними методиками та тими, що мають інвазійний характер щодо психіки людини з позиції сфери та обсягу їхнього застосування (про це йтиметься далі), припускаємо, що з позиції правової природи ми можемо надати їм спільну правову характеристику як об'єктам авторського права. Зазначимо також, що ми стоїмо на позиції необхідності поділу об'єктів авторського права, які функціонують у сфері медицини на дві основні групи в залежності від мети їх використання: 1) наукові твори, які мають за мету постановку і вирішення відповідної наукової задачі та 2) наукові твори, які мають своєю метою клінічне застосування з діагностичною чи терапевтичною метою.

Аналізуючи витоки сучасних проблем правової охорони психологічних та психотерапевтичних методик, мусимо звернутися до радянського періоду формування вітчизняного авторського права. Вирване із загальноєвропейського контексту українське законодавство, як складова законодавства СРСР, охороняло авторські права в психології та психіатрії за аналогією зі звичайними літературними і науковими творами. Певною мірою дотримувалися особисті немайнові права авторів: право авторства, право на ім'я, права на оприлюднення та право на захист твору від спотворення. Значення охорони майнових прав усвідомлювалася і відстоювалося тільки в одиничних випадках, а права зарубіжних авторів практично ігнорувалися [3]. Так, переважна більшість іноземних тестів та психотерапевтичних методик, потрапивши до сфери інтересу вчених часів СРСР, довільно перекладалися та застосовувалися без згоди їхніх авторів [4]. Багато років вони копіювалися і поширювалися всіма доступними для того часу засобами, зокрема, і через публікації в радянських наукових фахових виданнях. Можливо, така сваволя щодо психологічних та психотерапевтичних методик зумовлена "незручністю" об'єкта для інструментарію авторського права?

У правовій галузі до проблем правової природи твору неодноразово зверталася у своїх роботах О. Штефан [5]. Вітчизняне законодавство не містить дефініції такої категорії, як "твір", даючи визначення лише його окремим видам (аудіовізуальний твір, похідний твір, службовий твір, твір архітектури, твір образотворчого мистецтва, твір ужиткового мистецтва) за алогічною схемою – "твір – це твір". Як і слід було очікувати, у цьому списку психологічні та психотерапевтичні методики (як і решта методик в сфері медицини та психології) не виділені в якості окремого виду твору. Їх можна віднести, зокрема, до категорії "наукові твори". Крім того, очевидно, що психологічні та психотерапевтичні методики є найчастіше комплексними творами, оскільки складаються з декількох елементів творів різних видів: "літературних творів" (тексти опитувальників, керівництв); "творів образотворчого мистецтва" (фотографії, малюнки); "аудіовізуальних творів" (відео сюжети, комп'ютерні анімації) тощо.

Для розуміння принципів правової охорони в режимі авторського права важливими є юридично значущі ознаки творів. По-перше, будь-який твір має бути результатом інтелектуальної творчої діяльності; по-друге, його зміст має носити індивідуальний характер; по-третє, він повинен сприйматися як специфічний об'єкт, що має об'єктивну форму вираження. Наведені ознаки стосуються всіх видів творів, що захищається авторським правом, а саме: оригінальних авторських творів, похідних творів, складених творів, колективних творів. Деякі з наве-

дених ознак творів, що визначають межі охорони психологічних та психотерапевтичних методик, досі залишаються дискусійними і неоднозначно сприймаються науковою спільнотою. Отже, детальніше розглянемо основні 3-поміж них.

Аналізуючи творчу природи психологічного та психотерапевтичного продукту, зазначимо, що категорія "творчість" не є простою для її належного юридичного розуміння, оскільки має комплексний міждисциплінарний характер. Ретроспективний аналіз категорії "творчості" і її сучасний правовий контекст не дає нам єдності у її розумінні. Деякі автори під "творчістю" розуміють свідомий і в більшості випадків трудомісткий процес, що має на меті досягнення певного результату [6, с. 34]. Інші розглядають "творчість" переважно як результат створення чогось нового. Так, на думку Е.П. Гаврилова, творчість – це діяльність людини, що породжує щось якісно нове і відрізняється неповторністю, оригінальністю та унікальністю [7, с. 83]. О.А. Красавчиков визнавав творчою тільки самостійну діяльність, в результаті якої створюється твір, що відрізняється новизною [8, с. 447]. Проте, нам видається, що новизна не є невід'ємною ознакою творчої ознаки твору. У більшості випадків творча природа твору проявлятиметься через оригінальність форми викладення певної ідеї, умовиводу, художнього образу, композиції. Твір розглядатиметься як новий і творчий і в тому випадку, якщо по-новому виражені задум і художні образи. Це має місце, наприклад, при переробці твору розповідного жанру у драматичний і навпаки, а також у разі використання чужого опублікованого твору для створення нового творчо переробленої самостійного твору [9, с. 39]. На таких самих засадах можна підходити і до оцінки юридично значущих ознак психологічних та психотерапевтичних методик. У разі якщо в результаті створення нового тесту, діагностичної методики використовуватимуться оригінальні підходи або ті чи інші елементи, перероблені, адаптовані (і такий процес вимагав спеціальних творчих зусиль), то за певних обставин можна говорити про творчий самостійний характер такого твору.

Питання щодо самостійності ознаки оригінальності твору є досить спірним. Оригінальність твору означає, що твір не має бути скопійованим, і останній повинен містити значний обсяг власного творчого матеріалу [10, с. 45]. Так, у США, Великій Британії, Франція оригінальність є обов'язковою ознакою твору. У Росії подібна ознака об'єкта авторського права не знаходить відображення в законодавстві, але іноді закріплюється в судовій правозастосовчій практиці [11]. На наш погляд, недоцільно розглядати "оригінальність" як самостійну ознаку, якщо приймати, що ця ознака повністю охоплюється поняттям "творчість".

Що стосується об'єктивної форми вираження твору зазначимо: охороні підлягають твори, які виражені в тій чи іншій об'єктивній формі. Об'єктивність форми слід пов'язувати переважно з тим, що твір здатен сприйматися людськими органами чуття. Саме в такому сенсі і слід тлумачити висловлювання про твір як такий, що "об'єктивно сприймається" [12, с. 60] і як "існуючий самостійно від автора" [13, с. 76]. Незважаючи на нерозривний зв'язок твору як об'єкта авторських прав з тим чи іншим матеріальним носієм, необхідно пам'ятати, що творами все таки є "не матеріальні продукти, а творча думка, що стала в них об'єктивною реальністю". У зв'язку з цим і психологічні та психотерапевтичні продукти можуть охоронятися авторським правом тільки у разі об'єктивного вираження творчого змісту на тому чи іншому носіїві.

Порядок введення психологічних та психотерапевтичних методик у цивільний обіг різниться в окремих країнах, і у багатьох з них є значно регламентованішим, ніж в Україні. Так, у США, Великій Британії, Австралії публічному оприлюдненню повинна передувати процедура реєстрації відповідної методики. У Європі, Росії та Україні авторські права поширюються за загальним правилом як на оприлюднені, так і на не оприлюднені психологічні та психотерапевтичні методики, виражені в будь-якій об'єктивній формі, в тому числі в письмовій, усній формі (у вигляді публічного виголошення, публічного виконання та іншої подібної форми), у формі зображення, у формі звуко- чи відеозапису, в об'ємно-просторової формі. При цьому необхідно враховувати, що в законодавстві міститься невичерпний перелік форм вираження творів. Для виникнення, здійснення і захисту авторських прав не вимагається реєстрація твору чи дотримання будь-яких інших формальностей, у тому числі перевірки критеріїв охороноздатності.

На відміну від об'єктів промислової власності, щодо яких діє реєстраційний принцип правової охорони, який передбачає обов'язковість дотримання законодавчо визначених критеріїв охороноздатності відповідних об'єктів (новизни, відповідного винахідницького рівня), а позатим – відповідність суспільним інтересам, критеріям гуманності та моралі, правова охорона об'єктів авторського права відбувається з моменту їх створення. Стосовно відповідності критеріям гуманності і моральності психологічних та психотерапевтичних методик, то вони визначаються лише принципами професійної етики та частково Порядком застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу [14].

За даними ДДІВ, психотерапевтичні методики, то хоча й не значним відсотком, але представлені серед зареєстрованих об'єктів. Найпоширенішими серед зареєстрованих психотерапевтичних методик представлені ті, що стосуються лікування різних форм залежності (алкогольної, наркологічної, ігрової, харчової).

Як свідчить міжнародна практика, успішність застосування психологічних та психіатричних методик (достовірність даних та правильність обробки, якщо ми розглядаємо діагностичні методики) їх психотерапевтичний ефект (методики, що мають психологічний чи психотерапевтичний вплив) зумовлюється не лише їхнім змістом, але й особою виконавцем. Відповідно до законодавства, виконавцем є актор, співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості. Припускаємо, що найефективнішим виконавцем психологічних та психотерапевтичних методик є їх автор.

З позиції авторського права автором і виконавцем може бути будь-яка фізична особа, з позиції ж медичного права маємо суттєві обмеження. Так, відповідно до ч. 3 ст. 32 Основ законодавства України про охорону здоров'я (у редакції Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення застосування методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та лікарських засобів і заняття народною медициною (цілительством)" від 17 травня 2007 р.) та Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу, застосовувати такі методики, тобто бути їхніми безпосередніми виконавцями можуть лише психолог, лікар-психолог, психіатр та психотерапевт, лікар-нарколог та лікар-сексопатолог.

Отже, відповідно до законодавства, психолог – це фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки "Психологія" (магістр, спеціаліст); лікар-психолог – фахівець, який має повну вищу освіту (магістр, спеціаліст,) за напрямом підготовки "Медицина", спеціалізацію за фахом "медична психологія"; лікар-психотерапевт – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки "Медицина", спеціалізацію за фахом "психотерапія"; лікар-психіатр – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки "Медицина", спеціалізацію за фахом "психіатрія"; лікар-нарколог – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки "Медицина", спеціалізацію за фахом "наркологія"; лікар-сексопатолог – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки "Медицина", спеціалізацію за фахом "сексопатологія".

Значні обмеження стосуються також мети застосування зазначених об'єктів авторського права. Методи психологічного і психотерапевтичного впливу можуть застосовуватися виключно з метою:

а) психологічного забезпечення навчально-виховного процесу в навчальних закладах;

б) визначення, корекції, реабілітації, профілактики порушень взаємин з оточуючим соціальним середовищем людини;

в) діагностики, корекції, лікування, реабілітації, профілактики розладів психічного стану людини, корекції особистості.

Медичне законодавство накладає обмеження і на обсяг та місце використання психологічних та психотерапевтичних методик. Місця застосування методів психологічного впливу з метою визначення, корекції, реабілітації, профілактики порушень взаємин людини з оточуючим соціальним середовищем у закладах Міністерства праці та соціальної політики України визначаються відповідно до Закону України "Про соціальні послуги" [15]. До роботи в соціальних службах для співучасті в наданні соціально-медичних послуг за потребою можуть залучатися лікарі-психологи і психотерапевти.

Щодо вільного використання твору та його вільного відтворення, відповідно до ст.ст. 21-22 Закону України "Про охорону авторських і суміжних прав", то знову ж таки медичне законодавство накладає певні обмеження, дотримання яких вимагає складного юридичного балансування.

Місця застосування методів психологічного впливу з метою психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у закладах Міністерства освіти і науки України визначаються відповідно до Закону України "Про освіту" [16]. До роботи в психологічній службі системи освіти України для розширення діагностичних, корекційних, реабілітаційних і профілактичних заходів за потребою можуть залучатися лікарі-психологи і психотерапевти. Місцями застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу з метою діагностики, лікування, профілактики, реабілітації розладів психіки і поведінки, кризових станів, соматичних розладів, в походженні яких провідним чинником є психологічний, корекції психічного стану людини, її особистості мають бути психотерапевтичні кабінети, відділення, центри у закладах охорони здоров'я за умови дотримання ними ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики.

Психологічний і психотерапевтичний вплив в лікувально-профілактичних закладах застосовується у регламентованих законодавством випадках: 1) за самозверненням особи або її законного представника; 2) за направленням лікарів будь-якої спеціальності лікувально-профілактичного закладу або органу охорони здоров'я.

Забороняється застосовувати методи психологічного і психотерапевтичного впливу особам, які мають дозвіл на заняття народною медициною (цілительством), без вищої психологічної або медичної освіти та відповідної післядипломної освіти. Слід підкреслити, що на особу-автора відповідної психологічної чи психотерапевтичної методики медичне законодавство накладає низку суворих обмежень визначаючи також обсяг застосування.

Обсяг застосування методів психологічного впливу як професійної діяльності психолога в лікувально-профілактичних закладах:

- визначення, корекція, реабілітація, профілактика порушень взаємин з оточуючим соціальним середовищем людини (соціально-психологічна корекція, профілактика, реабілітація);

- психологічне забезпечення навчально-виховного процесу (визначення психофізичного розвитку дітей, психолого-педагогічна корекція, профілактика, реабілітація).

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності лікаря-психолога: діагностика, корекція психічного стану людини, її особистості, реабілітація, профілактика психічних розладів (медико-психологічна діагностика, корекція, профілактика, реабілітація).

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності лікаря-психотерапевта: діагностика, лікування, профілактика, реабілітація розладів психіки і поведінки, кризових станів, соматичних розладів, в походженні яких провідним чинником є психологічний.

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності лікаря-психіатра: застосування методів індивідуальної психокорекції (які були набуті при підготовці на циклах спеціалізації зі спеціальності "психіатрія", тематичного удосконалення з психотерапії та медичної психології, курсах інформації та стажування за затвердженими навчальними планами і програмами) у лікувально-реабілітаційному процесі осіб з розладами психіки і поведінки.

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності лікаря-нарколога: застосування методів індивідуальної психокорекції (які були набуті при підготовці на циклах спеціалізації зі спеціальності "наркологія", тематичного удосконалення з психотерапії та медичної психології, курсах інформації та стажування за затвердженими навчальними планами і програмами) в лікувально-реабілітаційному процесі осіб з розладами психіки і поведінки.

Обсяг застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу як професійної діяльності лікаря-сексопатолога: застосування методів індивідуальної психокорекції (які були набуті при підготовці на циклах спеціалізації зі спеціальності "сексопатологія", тематичного удосконалення з психотерапії та медичної психології, курсах інформації та стажування за затвердженими навчальними планами і програмами) у лікувально-реабілітаційному процесі осіб з розладами психіки і поведінки.

Очевидним з вище наведеного є необхідність розмежування поняття "використання психологічної та психотерапевтичної методики як об'єкта авторського права" та "застосування психологічної та психотерапевтичної методики в медичній практиці". Відповідно до норм авторського права як України, так і решти країн учасниць Бернської Конвенції, до виключних прав автора належить право використовувати твір. Натомість медичне законодавство, як вітчизняне, так і медичне законодавство інших країн, накладає суворі обмеження, наведені вище. Думаємо, що у контексті права на використання психологічних та психотерапевтичних методик під використанням слід розуміти їх опублікування та можливу передачу майнових прав, натомість під застосуванням, слід розуміти персоніфіковане застосування з визначеною терапевтичною метою. Власне саме на таке терапевтичне застосування медичне законодавство і накладає суворі обмеження.

Відповідно до міжнародної практики захисту психологічних та психотерапевтичних методик нормами авторського права не охороняються [1]:

- наукові теорії, ідеї, загально прийняті методологічні основи ведення наукових досліджень та досягнення терапевтичного ефекту;
- вибрані для діагностики специфічні особистісні характеристики (властивості характеру, біометричні данні тощо);
- види питань, тверджень, спростувань, які не містять творчого елементу;
- бланки та форми фіксації відповідей, характерні графічні елементи захищаються нормами права промислової власності (наприклад, у режимі промислових зразків).

Отже, правова охорона таких об'єктів авторського права та суміжних прав, як результати інтелектуальної діяльності в сфері психології та психіатрії є комплексною і складається не лише з норм законодавства в сфері авторського права та суміжних прав, але й медичного законодавства. Особливої уваги вимагають особливості створення цих об'єктів у режимі виконання трудових обов'язків автора, особливостей правових підстав перекладу та валідності зазначених методик. Отже, найближчим часом психологам, медикам та юристам слід об'єднати зусилля у сфері гармонізації прав людини та прав інтелектуальної власності і розробити необхідні зміни до національного законодавства з урахуванням міжнародно-правих стандартів. Дотримання законів про захист прав інтелектуальної власності, юридичних законів зможе викоринити з психологічної науки та практики такі явища, як використання контрафактної продукції, дилетантизм, створити нормальний ґрунт для розвитку психологічної науки та практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачук Л.Ф. Психологические тесты в Украине: вчера, сегодня, завтра / Л.Ф. Бурлачук [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // IPP.HSE.ru: сайт ИПП ГУ ВШЭ. 2009. URL: <http://ipp.hse.ru/publications/64.html>

2. Батурич Н.А., Минбалеев А.В. Проблемы охраны авторских прав на психологические продукты / Н.А. Батурич, А.В. Минбалеев // Вестник Южно-Уральского ГУ. – Серия "Психология". – 2010. – №04. – Вып. 8.

3. Наказ МОЗ N 199 від 15.04.2008 "Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua>

4. Шмелёв А.Г. Интернет-сообщество психодиагностов как инструмент профессиональной интеграции и охраны профессиональной тайны / А.Г. Шмелёв, А.С. Науменко // Вестник ЮУрГУ. Серия "Психология". – 2009. – Вып. 6. – №30. – С. 31-45.

5. Шмелёв А.Г. Тест как оружие / А.Г. Шмелёв // Журнал высшей школы экономики. – Серия "Психология". – 2004. – Т. 1. – № 2. – С. 40-53.

6. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 6.

7. Серебровский В.И. Вопросы советского авторского права / В.И. Серебровский. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 283 с.

8. Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития / Э.П. Гаврилов. – М. : Наука, 1984. – 216 с.

9. Советское гражданское право. – Т. 2. – М. : Высшая школа, 1985. – 544 с.

10. Гришаев С.П. Интеллектуальная собственность : учебное пособие / С.П. Гришаев. – М. : Юристъ, 2004. – 221 с.

11. ЮНЕСКО. Азбука авторского права / [перев. и прим. В.В. Тарасовой]. – М. : Юрид. литература, 1982. – 104 с.

12. Постановление Федерального арбитражного суда Северо-Западного округа от 12.03.2001 г. по делу А 56-10973/00 // СПС "Консультант Плюс".

13. Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития / Э.П. Гаврилов. – М. : Наука, 1984. – 216 с.

14. Чернышева С.А. Правоотношения в сфере художественного творчества / С.А. Чернышева. – М. : Наука, 1980. – 150 с.

15. Наказ МОЗ № 199 від 15.04.2008 "Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу".

16. Закону України "Про соціальні послуги" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

17. Закону України "Про освіту" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

УДК 159.9:61

НЕРВОВА БУЛІМІЯ ЯК ПОГЛИБЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ НЕРВОВОЇ АНОРЕКСІЇ

Шебанова В.І.

В статті зроблено аналіз наукових джерел з проблеми дослідження основних форм розладів харчової поведінки (нервової анорексії та нервової булімії). Визначено тісний зв'язок патологічних патернів харчової поведінки за булімічним та анорексичним типом. У статті узагальнено дані більше 80 наукових джерел, з яких представлено 18.

Ключові слова: *розлади харчової поведінки, нервова анорексія, нервова булімія, психопрофілактика, терапія, реабілітація.*

В статье изложен анализ научных источников по проблеме исследования основных форм расстройств пищевого поведения (нервной анорексии и нервной булимии). Определена тесная связь патологических паттернов пищевого поведения по булимическому и анорексическому типу. В статье обобщены данные более 80 научных источников, из которых представлены 18.

Ключевые слова: *расстройства пищевого поведения, нервная анорексия, нервная булимия, психопрофилактика, терапия, реабилитация.*

The article is analysis of the scientific sources on the study of basic forms of eating disorders (anorexia nervosa and bulimia nervosa). Defined a close relationship pathological patterns of feeding behavior by bulimic and anorexic types. The article summarized findings for more than 80 scientific sources, of which presented 18.

Keywords: *eating disorders, anorexia nervosa, bulimia nervosa, psychopreventive, therapy, rehabilitation.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми клінічних розладів харчової поведінки обумовлена зростанням цієї патології у останнє десятиліття, її більш раннім початком, труднощами діагностики та лікування, схильністю хворих до дисимуляції, несвоєчасністю звертання пацієнтів до фахівців. Так, за останні десятиріччя епідеміологічні й статистичні дані з нервової анорексії вказують на певні зміни у бік значного зростання: 1) загального числа випадків у популяції; 2) чоловічої анорексії, 3) проявів булімічної симптоматики у хворих на нервову анорексію (М.О. Цивілько, М.В. Коркіна, В.І. Скворцова та ін., 2001;